

ACC. N:R M. 12769: 1-12.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Offelin Föderberg, Lanna*
Härad: *Västbo* Berättare: *olika personer; se uppt. bla-*
Socken: *Kulltorp o. Bredary* Berättarens yrke: *den baksida!*
Uppteckningsår: *1953* Född år _____ i _____

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

*Öknamn, talesätt och skämt om olika bygders
inneröranar. s. 1-12*

LuF 80.

Skriv endast på denna sida

1
I äldre tid, 1800-talet och början av seklet, var det vanligt, vid vilda
liga folksamlingar, såsom auktioner, marknads i Torsdagar, dansplat-
ser, mönstring m.fl. att sammankomman i större o. mindre
formät var med, och med sitt innskick styrkte oroskännet
varvid stridor och slagmål hörde till pjäsen. Så sparades ej
på ökenarna och smådliga tillmälen. Att de olika byarna
i en socken kivades och slog, hindrade inte att de vid et
annat tillfälle köll ihop, mot utsockens. Efterräkningar
föreskom källan, "Processanaktat" (den som anlitade Länsmann) var
illa föda, fick gälo stryk! Kritiskt var mönstring, då flera sock-
nar väpnadtiga, med respektive fjärdingsmän kom tillsammans
1888 vid mönstring i Rästled Västbo, kände blodet av såväl fjärdings-
kåra som meniga, det blev hästvingrätter. Lång tid från
ett i början på 1900, var på orten mycket nyktert, J.O.G.T. samt
religiösa verkare verkade. F.m. användes nog skjut under
kuglar formär, bildning utesluter slagmål, polsväsendet
utnyttjas vid offentlig festlighet. Vist fann det förbjöd
der alla genom gifte var släkt, der gällde för besökaren

att hålla tungan i styr. Med nutidens kommunikationer och
nöjresindustri finns här ingen risk för inavel. Städernas be-
folkning har alltid spelat överkittare gent emot landsbygdens
utnyttjare, gerna bönderns gästfrihet, lunnar oss alla möj-
liga förtäringar, och känner sig trygga, menar att det för
bönder, bara är att gå ut och försä sig med förmodenheter
på åkrar, beäkrar och Träd. Det kan ju tänkas, att även
dumma bönder, någon gång finner stadsbon naiv,
exempelvis, kan som förtjust i korning, kör sig för
om ett eget hi. Stadsbon med dennes möjlighet till kun-
skaper, är och bör vara överlägsna. Men även landsorten
är numera tillgodorädd på gott och ont, med böcker, sko-
lar, föreningar, film, radion, resor, vilket allt ger vidgar
blicken och akapar förtäringar. Ordstär, (Smälänning
när han söker arbete i skåne) "Ja ä iså då fattig Smäländ
gumäs, "du hjälp"! "Östgöte gurlor"! "Ja ä la vstgöte
lek." (Med pengar från flickan, efter slutat arbete är.
2 ~~en~~ Smälänningen). Ifrån det stora Bronobergs Län.

Ökenamn förekom mycket förr. Brödsnyd betrod av käne
i kära i Förläbbo. Förläbbo en by i Lökman. I Förläbbo
var det Förläbbo baggar, äreveds baggar, Färveta på
ärfärväta. I Lökman, Lanna knagga, i Kallarp
Källarpkätte. (fin mössa som bär av de stora) I Åke
manfolk i kvinnfolk i Drahtingebo. I varje socken fanns
en kung. Antingen var det en av de ledande, eller ville ha
vara det. "Kungen" i Vissö B-d, var en bra Karl, "kungen"
i V-ö. likaså. "Kungen" i Österskog H-p. mycket förmö-
gen. Och kungen i Bältarbo ville och trodde sig vara vad
förrut nämnts. Dessutom fanns en massa ökenamn eller riktigt
uttalade namn. "Körksharren", "Oljenisten" som arbetade på
Oljevärk, "Stöten", "vaktan". "Kyrkovärjaren", ersatt med
kyrkvård, blev i folkman varg, "körkswargj". "Vekasta-
pkäst". Den som vid begravninng gör utfärdshön från
hannat. Min tro är, en präst som kastades ~~se~~ se,
breve, intill, vaktan, den ordinare prästen. En annan
förklaring, den döde stod lik i utkass, oftast vid
boden

platsen utanför dit årveden fördes, högs, lades upp till
tork, kallades och kallas än Vakarsten, Vakarstakbacken,
men liksom fördes naturligtvis alltid fram till stora
dörren begravningsdagen. Den gamle kommunal-
kåren Ordg. och skrk. i en person, hade ofta pro-
tokollat färdigt med Till stämman, där det blev
klubbkäst. I vissa fall, när vågorna gick höga fick
det (pr.) stanna i fickan. Det fanns Backare, Stacka-
re, och Tattare, Backarna dödade och flådde hästar, hundar
dränkte katter, och kastade större o mindre djur. Stackare
var backstugornas folk, de hade sin plats i
sista bänkarna i kyrkan. För Tattare som betlade
fanns det en tatharkung i varje församling, vars hövudsak-
liga värdighet bestod i att föra de förstnämnda till Länsmannan.
Byborna hade sina namn, Vrosten, var en befäl bonden
inte så värst fager, envis, lite gammalmodig. "Byasvär-
far", (anspelning på dötkarna) "Årbeitsfolk" (gemensamt
namn på skräddare och smedare). Skräddare ansågs lätta

ser st. sådana dansade på ett papperstak, vilket höll alla
 utom en som hade träben, han rände igenom, man
 blev lyckligtvis hängande i en spindelväv. (vad man menar
 med p. - tak förstår jag ej). Skomakare var "Bickänglar" i Olyckli-
 ga med lyta. "Träbajningarna", ärmalösarna, "Blinkusggen" (vrid
 ögd). Lunnigsvittarna (stor lögnare med fantasi). En skräppa
 sjuk mor, med dito son, berättar, ja sat i kyrkan å sågs en stik
 här (karl) gå gånge fram. Färdts va ä då för en fin herre, så vån-
 de han sig om, ä då va då var smil. Efter detta fick den i övrigt
 respektabel, i hela sitt liv heta "Vår Herre" - "Praggen"
 kramhandlaren, prackade och sålde smäraker knappar vålar
 alla slag griflar mättnokar glasögon 50 öre parst. Så var
 det knakarna. Det knakar å går. (gammalt gtryck) ja ä
 la västgöts lek, var från "Knakadonien" (Västergötland)
 och hadde vävnader o. band i sin säck. Om dem berättas
 åtskilligt. För av dessa träffades, den ene en spjuv,
 den andra ett keshedligt fä. Den förra levade den se-
 nare, att bada i en blommande linåker, vilket för inte

4 bekom hint eller den badande väl. Det var Froe jag
samma knalle, som sa till sin kamrat, gissar du hur
många kakor jag har i min påse, får du alla åtta.
Om annan mycket gammal historia. Två knallar badde
som ~~tolle~~ samma logi, där nu gick till högmässan
i kyrkan, kom han synnerligen glad o. sa, nu blev
lille, ska vi ut o "schömmä" (lura) folk - hell, att va fy å
samma källe. I högmässan sa prästen, att "hin Ondä"
ska bindas med mörkassur kedjor. Den andre glad
o. nyfär, skyndade till aftonsången, för att få detta bekräf-
lat, men kom tillbaka snopen, sa det var tvärtom, prästen
hadda nemligen sagt att Djävulen går omkring som ett
bytande lejon, och söker vem han uppsluka må. Funder-
sam o. bekländ, kunde den förtvämde inte annat förstå
än att "den laje" "stet" set, mellan tjänsterna.
Pektaknallarna, var från Småland, Finnordru, Gotapublim,
deras arbetsfält, Norrland o Norge. Om dessa berättades
i förra skript, att de som smygghandel sålde "arsnick"

5 som gick under namnet "flugskrut" eller "Vett inte".
Först blev förtjänsten om redskärande var knapp
nog att sälja "kattestén" (kiselsten) som alltså vilket
förskom, risken för upptäckt var ingen, förbjudet
som det var att köpa. Mycket gammal är historien om kätte
stenskallen, hos urnmakaren på vork i Stockholm, intresserad av
en väggblocka pr. 12 kr. Vår man prutade ej han bara yttrade
ja nu vet ja att min kusin på söder inte vill skänka mig,
han begär 6 kr. Det blev affär, med kl. under armen vände
sig knallen i dörren å sa, ja kom se blockemakaren en ting
som han kan ha nöta å. ja ha ingen kusin på söder, ajöss!
Märren som bar av sig pengar. Det var i regel tattare som var
"hästaskjare", köpte gamla krakar på vilka de filade av och
putade tändarna, så åldern ej syntes, som gick hästen "Vett inte"
(alltså) sålde den som "sprakpåk", och lurades på köparen.
Idetta fallat bad säljaren köparen komma igen på bestämd
tid, för att se hur märren bar av sig pengar. Under tiden
fästes med någon gröt, silverslantar under krakans kum
pa.

När så köparen kom, klappade ^{säljaren} ~~han~~ hästen o uttalade en besvärjelje, man samtidigt stack han djuret med ett vast förmål han hade i fickan, kraken slog upp och viftade med svansen, när sista slanten fallit och ingångarna av säljaren, slutade djurplågeriet, och hästen blev håld till stora pengar. Pigan som tappat förtäringen. Pigan och drängen tyckte om varandra, men pigan retades och skojade med drängen, så doms inte alltid viste varhan hade henne. Då blev det stiltkröknig, pigan gick till bogen med mat, som bestod av korr och bröd konserver lika till var ä en, det var mörkt å bårkost, pigan smutade o föll, inmalat i matakorgen föll ut, hon plockade upp bitarna luktade på dem och tänkte högt, det var korr, då va hästakost, då va kolost, då va brö, etc. Under tiden hade drängen i väntan på maten gjort sig ända ut, och blev osedd vittne till olyckan, han tog visligen, åt sitt korr o brö, som de övriga. men nästa gång pigan roade sig med att "driva" (guckla) med drängen, tog han fram, hennes lilla "monolog", då va korr, då va hästakost, på så vis fick hon pigan spak.

annan version av blommande linärens
föte arbetlag i man västgötar, vadade över en blommande linärens i för
att det var en sjö, överskurna källnade för äkerhats skull, en av dem
skakan, man glömde sig själv, det blev 6, modstulna porträtter färdig
Ingen kunde begripa vem av dem det var som dränkt sig?
Komma till målet, de de kungliga, skulle äta sin källa (kall)
gröt, föreslog en av dem, ett ljuskrud att de skulle doppa nä-
san i gröten och källa källan, det blev 7 käll. Slutet gott
allting godt - En västgöte var instämd till Tinget som vittne
i ett mål, härnär berättar han själv, det uschla Marietta
hur de vände å hur de källade, blev ja part i målet, blev,
å fick 40 par spö på Torgget - Smälänsk historia. Prästen, köpte
fick av Torpare Pål. Denne var ej guds bästa barn, han trättade
sand i ålen för Fyngdams skull. Brännvinskarafinen varur prä-
sten bjudet honom en krus, tömde han i ett oberöskat ögonblick,
derutom betredde han sig ohöviskt i kyrkan. För detta straf-
fades han av prästen, från predikstolen, inför församlingen med
följande - Du syndfulla Pål, du sandfylde ål, du stal dig
ett krus, du var i guds hus, du tog flickornas must,
dina ~~synder~~ synder förlätas dig aldrig.

Lanna by med över 400 invånare, ligger i södra delen av f.d. Kulltorps socken, Västbo församling län. I och med kommunindelningen, överförd till Bredaryd. Inomhus har Lanna och övriga delen av Kulltorps alltid kivats, i skolan, ungdomsaren om flickor, lagsmål mm. På stäm-
mor och sammanträde har Lanna funnit sig styresmoder-
ligt behandlad, sällan fått sin vilja igenom, beroende på
sitt mindre röstetal, gent emot övriga socknen. Vi har
f.ex. p. aldrig haft ett skolkus i Lanna, endast tvåårig små
skola, tidigare inhytt i bondstugor, f. n. i missionshus.
I mer än 15 års tid, har striden gått skolan, kulmen nåddes
i och med reformering av denna. Kulltorps hävdade som bä-
sta förslag, centralisering till kyrkbyn, där enligt deras me-
ning, enda framåtgående platsen i socknen. Lanna, industri-
ort med stigande folkmängd, ansåg sig vara berättigad
till en mindre folkskola. Frågan bordlades, skrevades,
blöttes och stöttes, med rätt och orätt. Örtidningarna ha-
de efter varje sammanträde stora förstasidoras rubriker med
Kupstat och potkätt

Tiden gick, skolfrågan förblev olöst, till stor skada för skolan på båda platserna. Så kom den stora frågan om kommunensammanslagningen. Kulltorp, pastorat med Gnosjö kyrkorektorat i Kulltorp. Gnosjö tidigare en liten församling med kommunister, numera främätgående fabriksamhälle, blev storkommunen, vartill Kulltorp, samt tre andra församlingar, Årenhöga, Hävsjö, och Källeryd, enligt förslag lades. Den frist som uppstod, mellan förslag och fatt ställande utnyttjades intensivt av Lanna, som födrade skolfrågans lösning i enlighet med sitt förslag, folkskola i Lanna. Kulltorp ändrade sig ej. Lanna 100 procentigt eniga, begärde sig till Bredaryd. Nu kom en tid med debutanter hos läns och departementschefer, ena veckan från Lanna den andra från Kulltorp, som ville behålla Lanna. Lanna vann, blev lagt till Bredaryd, som mottog oss med öppna armar. Bredaryd främätgående stationsamhälle 1600 invånare, bildar med Lanna by, (växande industriellt) egen storkommun, utan inblandning från övriga socknar.

Avståndet mellan kyrkorna Hultorp och Bredaryd är från centrum i Lanna precis lika långt 6 kilometer. Till Gnosjö storkommun 30 k.m. Vi har även buss-
trafik 3 g.d. genom Lanna till Bredaryd station.
Festlönerna gör sig själv! Hur det i fortsättningen blir
^{skuggat} med återstår. Vi har nu redan folkskola med egen Lära-
re i Lanna. Komt till skolhus färdig, och bygga planerat.
Rakt motsatt var förhållandet i inköperingsfråga för
Jönköpingsdelen "Hooslätt" som förslagsvis lades till Norra
hammar, det blev heta strider, Hooslätt gillade ej Norraham-
mar, ville vara kvar i staden. 7 personer från Hooslätt
5 från Jönköping och 6 från Norrahammar upprättade
begäran i frågan, ärendet blev stoppat för vidare utred-
ning, Hooslätt gick sin vilja igenom. Villstad med Län-
slausstena samhälle (Västbo) bildas på sätt som Bredaryd egen stor-
kommun. För övrigt i hela Småland på landsbygden
är med, och utan strider, som ~~en~~ eller flera socknar
sammanslagna till storkommuner.